

اعجاز و تحدی

پاسخ به شبهات

سید محمد حسن جواهری

www.ketab.ir

پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی
انتشارات

اعجاز و تجدی

پسرخ، شبهار

سید محمد حسن جادری

عضویت علمی پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

ناشر: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی

چاپ اول: ۱۳۹۷

شمارگان: ۳۰۰

قیمت: ۳۷۰۰۰ تومان

طراح جلد: سید ایمان نوری نجفی

چاپ و صحافی: هنگام

سرشناسه: جواهری، سید محمد حسن، ۱۳۵۰.

عنوان و نام پدیدآور: اعجاز و تجدی: پاسخ به شبهات/ سید محمد حسن جادری.

مشخصات نشر: تهران: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی، ۱۳۹۶.

مشخصات ظاهری: ۴۶۸ص.

شابک: ۵-۴۰۶-۱۰۸-۶۰۰-۹۷۸

وضعیت فهرست نویسی: فیا.

یادداشت: کتابنامه. یادداشت: نمایه.

موضوع: قرآن — اعجاز.

موضوع: Qur'an -- Miracles.

موضوع: معجزه — اسلام.

موضوع: Miracles (Islam).

شناسه افزوده: سازمان انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی.

رده بندی کنگره: ۱۳۹۶ الف.ج/ ۸۶ BP

رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۸

شماره کتابشناسی ملی: ۵۰۹۰۳۴۴

تقاطع بزرگراه شهید مدرس و خیابان شهید بهشتی، پلاک ۵۶

تلفن: ۸۸۵۰۵۴۰۲ - ۸۸۵۰۳۳۴۱

www.poiict.ir

هیبه حقوق محفوظ است

فهرست

پیشگفتار.....	۱۷
مقدمه.....	۲۱
۱. موضوع و تمیم آن.....	۲۱
۲. ضرورت تحقیق.....	۲۱
۳. محورهای اصلی تحقیق.....	۲۳
۴. مزایا و نوآوری‌های تحقیق.....	۲۲
۵. ساختار تحقیق.....	۲۳
۶. پیشینه تحقیق.....	۲۴
بخش اول: اعجاز.....	۲۷
فصل اول: پیشینه شناسی.....	۲۹
۱. منبع شناسی.....	۲۹
۲. دیدگاه‌ها و نظریه‌های اعجاز قرآن.....	۳۵
۳. فهرست نگاری منابع اعجاز قرآن.....	۴۲
فصل دوم: چیستی اعجاز.....	۴۵
۱. معنی شناسی اعجاز.....	۴۵
۱-۱. معنای لغوی اعجاز.....	۴۵
۲-۱. معنای اصطلاحی اعجاز.....	۴۶
۳-۱. اعجاز در قرآن.....	۵۴
۴-۱. اعجاز در روایات.....	۵۶

- ۵۸..... ۲. اعجاز و امور خارق‌العاده
- ۵۸..... ۱-۲. تفاوت معجزه و کرامت
- ۶۱..... ۱-۲. تسامح در نام‌گذاری
- ۶۳..... ۲-۱-۲. چند تذکر
- ۷۰..... ۲-۲. راه‌های شناخت معجزه از سحر
- ۷۱..... ۱-۲-۲. وابستگی سحر و مانند آن به تعلیم و تعلم
- ۷۳..... تحلیل و نقد
- ۷۳..... الف) قابل معارضه بودن سحر و مانند آن
- ۷۴..... ب) محدود بودن سحر و مانند آن از نظر دامنه و تنوع
- ۷۵..... تحلیل و نقد
- ۷۶..... ۲-۲-۲. عدم همراهی سحر و مانند آن با تحدی
- ۷۶..... تحلیل و نقد
- ۷۶..... ۲-۲-۲. اختلاف بنیان سحر و مانند آن با پیامبر در هدف و غایت
- ۷۷..... تحلیل و نقد
- ۷۷..... ۴-۲-۲. اختلاف اساسی خرافان و پیامبران
- ۷۷..... تحلیل و نقد
- ۷۸..... ۵-۲-۲. عدم بقای سحر پس از سحر
- ۷۸..... تحلیل و نقد
- ۷۹..... الف) نیاز سحر به ابزار
- ۷۹..... تحلیل و نقد
- ۷۹..... ب) محدودیت سحر ساحران به زمان و مکان
- ۷۹..... تحلیل و نقد
- ۸۰..... ۳-۲. تفاوت اعجاز و امور شگفت‌آور
- ۸۰..... ۳. گونه‌های معجزه
- ۸۱..... ۱-۳. وجودی و عدمی
- ۸۱..... ۲-۳. حسی و عقلی
- ۸۳..... ۳-۳. بیرونی و درونی
- ۸۵..... ۱-۳-۳. اعجاز بیرونی قرآن کریم

الف) امی بودن پیامبر ﷺ	۸۵
ب) ملالت آور نبودن قرائت فراوان آن	۸۶
تحلیل و نقد	۸۶
ت) آسان بودن حفظ کردن آن	۸۷
تحلیل و نقد	۸۷
ث) تحریف ناپذیری قرآن	۸۸
تحلیل و نقد	۸۸
ج) صرفه	۸۹
۲-۳-۳. اعجاز درونی قرآن کریم	۹۴
۱. اعجاز بیانی قرآن	۹۴
۲. اعجاز تأثیری قرآن	۱۰۰
۳. اعجاز تأثیری بر پایه مثلث گوینده، متن و مخاطب	۱۰۱
۴. بلیغی خدا در قرآن	۱۰۳
سوم. اعجاز علمی قرآن	۱۰۴
چهارم. اعجاز هدایتی و تربیتی قرآن	۱۰۵
پنجم. وجوه دیگر	۱۰۶
الف) اعجاز غیبی قرآن	۱۰۷
ب) اعجاز ریاضی قرآن	۱۰۷
ت) اعجاز در پیراستگی از اختلاف	۱۰۷
۳-۳-۳. جایگاه اعجاز بیرونی و درونی در سیر دینی است	۱۰۸
فصل سوم: جایگاه و اعتبار منطقی اعجاز	۱۱۱
۱. وجوه اعجاز قرآن، برهانی یا اقناعی؟	۱۱۱
۱-۱. ادله اقناعی بودن معجزه	۱۱۲
۱-۱-۱. ائنی بودن دلالت معجزه	۱۱۲
تحلیل و نقد	۱۱۵
الف) اعتبار دلیل ائنی	۱۱۵
ب) ارتقای دلیل ائنی به برهان	۱۱۵
ت) جاری شدن برهان لطف	۱۱۶

۱۱۹	نقدی بر نقد
۱۲۵	۲-۱-۱. عدم ارتباط بین معجزات و صدق ادعای نبوت
۱۲۷	تحلیل و نقد
۱۲۹	۲-۱. ادله برهانی بودن معجزه
۱۳۰	۲. اعجاز، ابزار تبلیغی یا دفاعی
۱۳۲	تحلیل و نقد
۱۳۷	فصل چهارم: فاعل معجزه
۱۳۷	۱. دیدگاه‌ها مختلف درباره فاعل معجزه
۱۳۷	۱-۱. مجزه، فعل انحصاری خدا
۱۳۸	۱-۱-۱. توحید افعالی
۱۳۸	تحلیل و نقد
۱۳۹	۲-۱. نقض غرض
۱۳۹	تحلیل و نقد
۱۴۱	۳-۱-۱. آیه قانع
۱۴۲	تحلیل و نقد
۱۴۲	۲-۱. معجزه، فعل پیامبر
۱۴۳	۱-۲-۱. نقلی
۱۴۳	تحلیل و نقد
۱۴۴	۲-۲-۱. عقلی
۱۴۴	الف) سختی علت و معلول
۱۴۶	تحلیل و نقد
۱۴۸	ب) قاعده «الواحد لا یصدر عنه الا الواحد»
۱۴۸	تحلیل و نقد
۱۵۰	۳-۱. معجزه، فعل خدا و پیامبر (نظریه مختار)
۱۵۱	۲. خالق قرآن
۱۵۵	فصل پنجم: پاسخ به شبهات
۱۵۵	۱. مباحث مقدماتی
۱۵۵	۱-۱. مفهوم شبهه

۱۵۶.....	۲-۱. خاستگاه شبهات
۱۵۶.....	۱-۲-۱. استناد به داده‌های ظنی و غیر علم یا علمی
۱۵۷.....	۲-۲-۱. اتخاذ روش نامناسب در بررسی و تحلیل مسائل
۱۵۸.....	۳-۲-۱. نا آگاهی و عدم توجه فراگیر به ابعاد معجزه
۱۵۸.....	۴-۲-۱. رعایت نکردن اصول و قواعد عقلایی تفسیر قرآن
۱۵۹.....	۲. شبهات
۱۵۹.....	۱-۲. فقدان سنخیت در اعجاز
۱۶۰.....	تحلیل و نقد
۱۶۱.....	۳-۲. از کار بردن اعجاز با علم
۱۶۳.....	تحلیل و نقد
۱۶۳.....	(الف) انواع علمی
۱۶۵.....	(ب) دندان صادیه
۱۶۶.....	۳-۲. ناتمام بودن ضرورت اعجاز به دلیل تکامل عقل بشر
۱۶۹.....	تحلیل و نقد
۱۷۱.....	۴-۲. خوارق عادات انسان‌های معجز، انقض دلالیت معجزه
۱۷۲.....	تحلیل و نقد
۱۷۳.....	(الف) تفاوت موهبت و معجزه
۱۷۳.....	(ب) حکمت آمیز بودن و عدم خروج از نظام عالم
۱۷۴.....	(ت) دلالیت امر خارق العاده بر صدق پیامبر بصمیم ادعای تحدی
۱۷۵.....	(ث) خارق العاده نبودن کارهای جان دارک
۱۷۷.....	۵-۲. عدم وثاقت در نقل
۱۸۰.....	جمع‌بندی
۱۸۰.....	تحلیل و نقد
۱۸۴.....	۶-۲. تعارض معجزات
۱۸۶.....	تحلیل و نقد
۱۸۷.....	۷-۲. احتمال ورود تخیلات و عواطف انسانی به معجزات
۱۹۰.....	تحلیل و نقد
۱۹۱.....	۸-۲. خاستگاه خلق معجزات، ذهن انسان‌های جاهل و وحشی
۱۹۱.....	تحلیل و نقد

۱۹۵.....	۹-۲. تشکیک در منبع و مأخذ قرآن.....
۲۰۴.....	تحلیل و نقد.....
۲۱۲.....	الف) عنکبوت، آیه ۴۸.....
۲۱۵.....	ب) فرقان، آیه ۵.....
۲۱۷.....	ت) انعام، آیه ۱۰۵.....
۲۱۸.....	ث) شوری، آیه ۵۲.....
۲۳۲.....	یکم، سفر اول.....
۲۳۴.....	تحلیل و نقد.....
۲۳۴.....	۱. نقد سندی.....
۲۳۸.....	۲. موارد اختلاف نقل‌ها.....
۲۳۹.....	۳. نقد محتوایی.....
۲۴۲.....	دوم، زمر دوم.....
۲۴۹.....	۱۰-۲. احتمال دخالت نون و استعداد پیامبر در خلق قرآن.....
۲۴۹.....	تحلیل و نقد.....
۲۵۱.....	۱۱-۲. قیاس بین ما و پیامبر.....
۲۵۲.....	تحلیل و نقد.....
۲۵۳.....	۱۲-۲. معجزه و صدق تعالیم الهی.....
۲۵۴.....	تحلیل و نقد.....
۲۵۷.....	بخش دوم: تحدی
۲۵۹.....	فصل اول: معنی‌شناسی تحدی.....
۲۵۹.....	۱. تحدی در لغت.....
۲۶۰.....	۲. تحدی در اصطلاح.....
۲۶۰.....	۳. جایگاه تحدی.....
۲۶۳.....	تحلیل و نقد.....
۲۶۵.....	فصل دوم: آیات و مراتب تحدی.....
۲۶۷.....	۱. آیات تحدی.....
۲۶۸.....	۲. مراتب تحدی بر اساس منطق تنزلی.....
۲۶۹.....	تحلیل و نقد.....

۳. مراتب تحدی بر اساس روایات نزول.....	۲۶۹
- پایه استواری روایات نزول.....	۲۷۱
تحلیل و نقد.....	۲۷۲
۴. مراتب تحدی بر اساس سیاق آیات.....	۲۷۸
فصل سوم: قلمرو تحدی.....	۲۷۹
۱. نظریه علامه طباطبایی.....	۲۷۹
۱-۱. ملاحظات علامه.....	۲۸۰
تحلیل و نقد.....	۲۸۴
۱-۲. بحث تحدی از منظر علامه طباطبایی.....	۲۸۴
تحدی و نقد.....	۲۸۶
۲. نظریه آیت الله عیاض یزدی.....	۲۸۶
تحلیل و نقد.....	۲۸۹
۳. دیدگاه مختار.....	۲۹۰
۱-۳. تفسیر قرائن.....	۲۹۲
۲-۳. تفسیر «حدیث» در «بصائر».....	۲۹۵
۳-۳. مفهوم مثل در «بحیث مثله».....	۲۹۷
۴-۳. ضمیر «مثله».....	۲۹۸
۱-۴-۳. معنای کاربردی «سوره».....	۲۹۸
۲-۴-۳. معنای کاربردی «قرآن».....	۳۰۰
۵-۳. هماهنگی دیدگاه مختار با سیاق آیات تحدی.....	۳۰۱
۴. تلازم تحدی و اطلاق عنوان اعجاز.....	۳۰۴
۱-۴. دیدگاه مختار.....	۳۰۶
۲-۴. نقد سخن مطعنی.....	۳۰۶
۵. رابطه تحدی با وجوه درونی اعجاز قرآن.....	۳۰۷
۱-۵. پاسخ نویسنده التمهید.....	۳۰۹
۲-۵. تحقیق و بررسی.....	۳۰۹
۱-۲-۵. دیدگاه مختار.....	۳۱۰
۲-۲-۵. دیدگاه دوم.....	۳۱۴

۳۱۴	عر تحدی بر امی بودن آوردنده.....
۳۱۵	۱.۶ دیدگاه شیخ طوسی.....
۳۱۵	۲.۶ دیدگاه مرحوم طبرسی.....
۳۱۶	۳.۶ دیدگاه علامه طباطبائی.....
۳۱۷	۴.۶ دیدگاه آیت‌الله مصباح یزدی.....
۳۱۷	۵.۶ دیدگاه مختار.....
۳۱۸	۱.۵۶ شواهد تفسیر اول (ارجاع ضمیر به عبدا).....
۳۱۹	۲.۵۶ شواهد تفسیر دوم (ارجاع ضمیر به قرآن).....
۳۱۹	تحلیل و بررسی.....
۳۲۵	فصل چهارم: گزیده زمانی تحدی.....
۳۲۹	تحلیل و بررسی.....
۳۳۳	فصل پنجم: دوران این مبارزه.....
۳۳۷	تحلیل و بررسی.....
۳۳۹	بخش سوم: معارضه و معارضات.....
۳۴۱	فصل اول: اسلوب و شرایط معارضه.....
۳۴۱	۱. معارضه و مقابله.....
۳۴۹	۲. چند نمونه معارضه یا مقابله موفق.....
۳۴۹	۱-۲. نظم.....
۳۴۹	۱-۱-۲. جریر شاعر، بنی‌تمیم را این‌گونه مدح می‌کند:.....
۳۵۰	۲-۲-۲. نمونه دیگر را می‌توان در این دو بیت یافت:.....
۳۵۱	۲-۲. نثر.....
۳۵۳	فصل دوم: معارضان و متهمان به معارضه.....
۳۵۴	۱. مسیلمه کذاب.....
۳۶۰	۲. سجاح.....
۳۶۱	۳. متنبی.....
۳۶۳	۴. نصیرالدین ظافر (حسن الایجاز فی ابطال الاعجاز).....
۳۶۴	تحلیل و نقد.....

۳۶۵	تحلیل و نقد.....
۳۶۶	الف) ریزش معنایی.....
۳۶۷	ب) خطای ادبی.....
۳۶۷	تحلیل و نقد.....
۳۷۲	۵. باب.....
۳۷۳	۱-۵. بی‌محتوایی نوشته‌های باب و بهاء.....
۳۷۳	۱-۵. ۱. اللوح الاول من آیات الوحی.....
۳۷۴	۱-۵. ۲. اللوح الثاني من الواح الباب.....
۳۷۴	۱-۵. ۳. اللوح الثالث من الواح الباب.....
۳۷۵	۱-۵. ۴. اغلا. ادبی کتب باب و بهاء.....
۳۸۰	۶. قادیانی.....
۳۸۱	تحلیل و نقد.....
۳۸۱	۷. چهار سوره ساختگی.....
۳۸۲	۷-۱. عدم نوآوری در ربک.....
۳۸۳	۷-۲. تهی بودن از جذابیت و تأثیر.....
۳۸۷	۷-۳. سرقت‌های ادبی.....
۳۸۷	۷-۳-۱. قطعه تجسد.....
۳۸۸	۷-۳-۲. قطعه مسلمون.....
۳۸۹	۷-۴. بی‌مایگی و تناقض‌های محتوایی.....
۳۸۹	۷-۴-۱. معانی بی‌محتوا.....
۳۹۱	۷-۴-۲. تناقضات.....
۳۹۲	۷-۵. خطاهای ادبی.....
۳۹۴	۸. فرقان الحق.....
۳۹۷	۸-۱. سوره الحق.....
۳۹۷	تحلیل و نقد.....
۴۰۰	۸-۲. سورة الضالین.....
۴۰۱	تحلیل و نقد.....
۴۰۳	فصل سوم: پاسخ به شبهات.....

۴۰۳	۱. پنهان ماندن و نابودی معارضات
۴۰۳	تحلیل و نقد
۴۰۵	۲. ترس از مسلمانان، مانع معارضه معارضان
۴۰۶	تحلیل و نقد
۴۰۹	۳. دلالت نداشتن عدم معارضه بر اعجاز
۴۰۹	تحلیل و نقد
۴۱۳	۴. امکان معارضه در آینده
۴۱۲	تحلیل و نقد
۴۱۵	منابع
۴۳۹	فهرست ابواب
۴۴۹	نمایه
۴۶۵	نمایه اصطلاحات

■ پیشگفتار ■

در پرتو پیروزی انقلاب اسلامی ایران، بار دیگر تعالیم متعالی و متمدنی اسلام، به عنوان معارف نجات بخش، در عرصه حیات انسان معاصر ظاهر گردید. تجدید حیات اسلام، از سوی سبب بیداری و خودباوری ملت های مسلمان شد، از دیگر سو باعث نهاده شدن سست پایگی مسلک ها و مکاتب بشرساخته و نظام های مبتنی بر آنها در میان دیگر ملل گشت.

بایستگی بسط تحقیق و مطالعه دین و منسجم، نظریه پردازی و نوآوری در زمینه مبانی معارف دینی و نظامات ابراهیمی مبتنی بر آن، و ضرورت پرداخت عالمانه و روزآمد به «حوادث واقعه فکری»، به فراخور شرایط کنونی و درخور این رستخیز رهایی بخش، و نیز لزوم آسیب شناسی فرهنگ ملی، دفاع درست و دقیق از دین و زدودن پیرایه های موهوم و موهوب از ساخت قدسی آن و صیانت از هویت فرهنگی و سلامت فکری اقشار تحصیل کرده و نسل جوان کشور، تأسیس نهاد علمی پژوهشی محض و کارآمدی را ضروری نمود. به اقتضای ضرورت های پیشگفته، حسب الامر رهبر فرهیخته انقلاب اسلامی آیت الله العظمی خامنه ای (مدظله العالی) و با تلاش و تدبیر آیت الله علی اکبر رشاد، پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی به عنوان نهادی علمی فکری، دانشگاهی - حوزوی، در سال ۱۳۷۳ تأسیس شد.

پژوهشگاه دارای شخصیت حقوقی مستقل و در حکم نهاد عمومی و غیردولتی است که اکنون در قالب چهار پژوهشکده «حکمت و دین پژوهی»، «نظام های اسلامی»، «فرهنگ و مطالعات اجتماعی»، «دانشنامه نگاری دینی» و چند مؤسسه

وابسته، برای تحقق اهداف مذکور در اساسنامه مصوب خود، فعالیت می‌کند. پژوهشکده حکمت و دین‌پژوهی، که مشتمل بر هفت گروه علمی «معرفت‌شناسی»، «فلسفه»، «کلام»، «عرفان»، «منطق فهم دین»، «مطالعات تفسیر ترتیبی» و «مطالعات تفسیر موضوعی» است، در جهت تحقق اهداف ذیل فعالیت می‌نماید:

۱. بازپژوهش و بازپردازش میراث معرفتی بازمانده از سلف در قلمرو حکمت اسلامی و معرفت دینی.

۲. تبیین، صورت‌بندی و بازارانه روزآمد مبنای اندیشه دینی.

۳. تعمیق، توسعه معرفت دینی و نظریه‌پردازی در این عرصه ناظر به نیازهای زمان.

۴. پاسخ به شبهات انتقادی در قلمرو عقاید اسلامی و معارف دینی.

۵. نقد مکاتب، دیدگاه‌ها، معارض در حوزه زیرساخت‌های اندیشه دینی و معارف اسلامی.

در راستای تحقق اهداف فوق‌الذکر، هر یک از گروه‌ها، پس از تهیه عنوان‌های مطالعاتی اساسی و اولویت‌گذاری و تهیه پیش‌طرح و تصویب آن در شورای علمی گروه، آن را به اعضای هیئت علمی خود و یا محققان عرصه دین‌پژوهی واگذار نموده و با نظارت بر روند اجرای تحقیق و تولید نهایی، برای دسترسی عموم دانش‌پژوهان حوزه دین‌پژوهی، آن را به نشر می‌رسانند. همچنین به فراخور نیاز به تعمیق و تصحیح آثار تألیفی موجود اقدام و زبده و به نشر آنها اقدام می‌نماید.

در این میان، گروه مطالعات تفسیر ترتیبی (قرآن‌پژوهی سابق) در راستای تأمین اهداف فوق در سال ۱۳۷۸ تأسیس و به صورت مشخص وظایف ذیل را در دستور کار خود قرار داد:

۱. نظریه‌پردازی، نوآوری، توسعه، تعمیق و تولید علوم قرآنی و تفسیری؛

۲. مشارکت در طراحی و نظام‌سازی قرآن و تفسیری در عرصه سیاسی -

اجتماعی، اقتصادی، امنیتی، تربیتی و فرهنگی؛

۳. تأمین نیازهای تخصصی - کاربردی در تراز نظام و رهبری با مدیریت پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه اسلامی در عرصه قرآن و تفسیر؛

۴. تربیت صاحب‌نظران متعهد و متمحص، کارا و زمان‌آگاه در زمینه مطالعات قرآنی و تفسیری؛

۵. بازشناسی، نقادی، بازپیرایی موارث معرفتی بازمانده از سلف صالح در حوزه مطالعات قرآن و تفسیر.

با توجه به اهداف فوق و با عنایت به اهمیت و حساسیت موضوع «اعجاز قرآن» و نقد شبهات آن، گروه این موضوع را با طرحی جامع و در چند دفتر در دستور کار خود قرار داد. در این خصوص لازم است یادآور شویم که محتوای قرآن برای کسانی که ضمیری پاک و سالم از سنگینی شبهه دارند، بر انتساب این کتاب به خداوند حکیم کفایت می‌کند، اما برای افرادی که گاه در معرض شبهه‌های منکرانه قرار می‌گیرند و یا ذهنشان دچار تردید و وسوسه‌هایی درباره درستی انتساب آن به خدا می‌شود، رفع دغدغه‌ها در این باره از اهمیت بالایی برخوردار است. در این باره، به دلیل گسترش و تسهیل ارتباطات به خصوص در فضای مجازی و در دسترس بودن انواع شبهات مطرح شده در این باره، ضرورت بحث از اعجاز قرآن ازجمله مهم‌ترین مباحث مربوط به شناخت این کتاب با عظمت و الوهیت است؛ ازاین‌رو ضرورت پژوهشی جامع که انتساب قرآن به خدا را تأیید کرده و شبهات مطرح شده درباره معجزه بودن آن را پاسخ دهد، اهمیت فراوانی می‌یابد.

گفتنی است موضوع اعجاز افزون بر این که یکی از مباحث مهم پیرامون قرآن است و در کتب علوم قرآن مطرح می‌شود، از مباحث با اهمیت دانش کلام اسلامی نیز هست. در این دانش از مباحث اعجاز از جنبه‌های گوناگونی چون حقیقت و ماهیت اعجاز، تفاوت آن با کرامات اولیا، راز تفاوت و نیز شمول و گستره معجزات پیامبران، راز پاسخ منفی به تقاضاهای اقتراحی منکران، و به‌طور خاص درباره اعجاز قرآن و سیر تحدی آن و دیگر مسائلی ازاین قبیل بحث می‌شود.

هرچند مباحث علوم قرآنی اعجاز محدود به قرآن است و پژوهشگران این رشته، به تبیین ماهیت و تشریح ابعاد اعجاز قرآن به عنوان یکی از مصادیق معجزات انبیا اهتمام دارند، شورای علمی گروه مطالعات تفسیری مقرر کرد تا اثری جامع و گسترده در باب اعجاز مشتمل بر مباحث کلامی تولید شود و این اثر ضمن تبیین نوآمدی از مباحث اعجاز، بسیاری از شبهات نوپیدا را به باره اعجاز پیامبران را نیز پاسخ گوید و در نهایت، مجموعه مباحث مربوط به اعجاز را پس از تحقیق و بررسی جامع در سه دفتر تقدیم خوانندگان فرهیخته کند. از این سه دفتر پیش رو که نخستین دفتر است، به مباحث نظری اعجاز و شبهات، مرتبه با آن اختصاص دارد و دفتر دوم که خود مشتمل بر دو جلد است، عمده دارای و تبادل مهم از وجوه اعجاز قرآن است؛ یعنی اعجاز بیانی که سابقه‌ای کهن در پژوهش‌های اسلامی دارد و اعجاز تأثیری که جنبه‌ای نو شناخته از اعجاز قرآن است. دفتر سوم نیز مشتمل بر اعجاز علمی و تشریعی و برخی وجوه دیگر است که به خواست خدا پس از تکمیل، تقدیم خواهد شد. تحقیق حاضر نتیجه تلاش علمی محقق ارجمند حجت‌الاسلام دکتر سیدمحمدحسن جواهری، عضو هیئت علمی گروه مطالعات تفسیری پژوهشکده حکمت و دین پژوهی است. در اینجا از اعضای محترم شورای علمی گروه و مولف محترم تشکر نموده و آرزوی آن فرهیخته حجج اسلام دکتر محمد فاکر میبدی و دکتر عبدالکریم بهجت را به سبب تلاش برای افزودن بر غنای این اثر سپاسگزاری می‌شود.

گروه مطالعات تفسیری

پژوهشکده حکمت و دین پژوهی